Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ
ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ.*

Θαῦμα καὶ προφητεία.

Ἐν τοῖς λόγοις τοῦ σοφοῦ τούτου ἐμπεριέχεται βαθυτέρα τις ἔννοια, τὴν ὁποίαν δέον νὰ ἐξετάσωμεν διευκρινοῦντες αὐτήν. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἠθικὴ τῶν θαυμάτων ἀνάγκη.

Θεμέλιον δηλ. καὶ ρίζα πάσης φυσικῆς ζωῆς εἶναι δημιουργικὴ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν πρώτην δημιουργίαν πρώτιστα καὶ πληρέστατα ἐξεδηλώθη. Ἡ δὲ Ἀποκάλυψις τί εἶναι ἄλλο, εἰμὴ δευτέρα ὑψηλοτέρα δημιουργία, νέος κόσμος ἐξαίρων καὶ συμπληρῶν τὸν πρῶτον; Διὰ τοῦτο ὅπου ὁ νέος οὗτος κόσμος ἄρχεται λειτουργῶν, ἐκεῖ ἀνάγκη νὰ ἐμφανίζηται ἐκ νέου ἡ δημιουργικὴ τοῦ Θεοῦ δύναμις.

Ὅταν ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτηται, ὅταν ἡ φύσις ἐν τῷ οὐρανῷ ἐξελίσσηται ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν θὰ παραστῇ ὡς ὑπὲρ φύσιν καὶ ὡς ἔμβλημα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ; Τὸ θαῦμα ἄρα παρίσταται ὡς ἄμεσος συνέπεια τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, ὁ ἀναγκαῖος χαρακτὴρ πάσης ἀποκαλύψεως, οὕτω μόνον δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ διὰ πάντα ἄνθρωπον ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ πάσῃ ἀναπτύξει πηγὴν καὶ ἐγγύην τῆς ἠθικοθρησκευτικῆς ἀναπλάσεως. Καθὼς δὲ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, μετάγγισις οὖσα τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποδεικνύει τὸ βάθος τῆς θείας σοφίας, οὕτω καὶ ἐν τῇ φύσει ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίζηται ὡς λειτουργικόν τι πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ φαινόμενον τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ.

Καθίσταται δὲ τὸ θαῦμα οὕτως ὁ διὰ τοῦ δακτύλου τοῦ Θεοῦ ὁρατῶς καὶ κεφαλαιωδῶς γεγραμμένος Λόγος τῆς Ἀποκαλύψεως σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς φύσεως διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ ἐπιβεβαιώσῃ τὸν ἀόρατον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων ἐγγεγραμμένον. Ὁ μὲν θεῖος λόγος ἔπρεπε ν' ἀποδειχθῇ τοῖς ἀνθρώποις διὰ θείων πράξεων, ἡ θεία σοφία νὰ διακριθῇ τῆς ἁπλῆς ἀνθρωπίνης διδασκαλίας διὰ θείων πραγμάτων καὶ τὸ θεῖον ἔργον νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ θείου λόγου. Ὁ θεῖος τῆς διδασκαλίας χαρακτὴρ καὶ ἐν ὅλῃ του τῇ βαθύτητι καὶ ἐξοχότητι, τῇ λαμπρότητι καὶ ἀληθείᾳ, ἅτινα γνωρίσματα οὐδεμία ἄλλη φέρει, θὰ ἦτο ἀνεπαρκὴς νὰ χειραγωγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς Χριστόν· διότι διὰ νὰ κατανοηθῇ τὸ βάθος καὶ πλάτος τοιαύτης διδασκαλίας, πρέπει καὶ τὸ πνεῦμα νὰ εἶναι μεμορφωμένον, βαθύτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον καὶ ἡ καρδία ἁγνὴ καὶ καθαρά. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πολλοὶ στεροῦνται τούτων ἀδυνατοῦσι διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης νὰ προσέλθωσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ φωτισθῶσιν. Ἆρα τὸ θαῦμα ἦτο ἀναγκαῖον, διότι μετὰ δυνάμεως ἐξεγείρει τὴν προσοχήν, διότι ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον παριστάμενον ἐν τῷ βίῳ τοὺς νωθροὺς καὶ περισπωμένους τὸν νοῦν ἐξυπνᾷ καὶ εἰς προσεκτικωτέραν ἔρευναν ἐξαναγκάζει. Τὴν ὀντολογικὴν δέ, ψυχολογικὴν καὶ τελεολογικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ θέλουσα νὰ παραστήσῃ καλεῖ ταῦτα *δυνάμεις μὲν*, ἔκτακτα γεγονότα δηλ. καὶ ἰσχυρὰ ὡς ἐκχύσεις τῆς θείας δυνάμεως καὶ μορφὰς τῆς λαμπρότητος καὶ δόξης αὐτοῦ (ψαλ, 117, 16. Μαρκ. 5,30). *τέρατα* δὲ καὶ *θαύματα*, ὡς ἐξεγείροντα τὴν ἀπορίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐξεγείροντα τὴν προσοχὴν αὐτοῦ (Ἰωὴλ 2,30. Ματθ.24,24.Πραξ. 2,19), *σημεῖα* δὲ τέλος ὡς ἀνάγοντα τὸν ἄνθρωπον εἰς ὑψηλοτέραν αἰτίαν καὶ χρησιμεύοντα ὡς ἀποδείξεις καὶ τεκμήρια τῆς δι' αὐτῶν ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Οἱ μὲν φιλόσοφοι τὴν διδασκαλίαν των ἀποδεικνύουσι διὰ λογικῶν ἀποδείξεων, ἡ δὲ χριστιανικὴ διδασκαλία, λέγει ὁ Ὠριγένης, ἔχει ἰδιάζουσαν ἑαυτῇ ἀπόδειξιν, θείαν αὐταπόδειξιν. ἐξαίρουσαν αὐτὴν ὑπὲρ τὴν διαλεκτικὴν τῶν Ἑλλήνων. (Κατὰ Κέλσ α, 2). Ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει αὐτὴν *ἀπόδειξιν πνεύματος καὶ δυνάμεως* (Α. Κορ. 2, 4), πνεύματος μὲν διὰ τὰς προφητείας, δυνάμεως δὲ διὰ τὰ θαύματα. Ἄνευ δυνάμεων καὶ θαυμάτων οἱ Ἀπόστολοι δὲν θὰ ἠδύναντο τοὺς ἀκροατὰς νέων διδασκαλιῶν καὶ δογμάτων νὰ προαγάγωσιν εἰς τὸ νὰ ἐγκαταλείψωσι μὲν τὸ παλαιόν, νὰ παραδεχθῶσι δὲ τὸ νέον ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ζωῆς των. «Πῶς οὖν ἄρα», λέγει ὁ Εὐσέβιος (Εὐαγγελ. Ἀπόδειξ. σ. 6), «πιστὸς ἦν αὐτοῖς (τοῖς μαθηταῖς) τοῦτο λέγων (ὁ Ἰησοῦς), εἰμὴ ἐξ ἑτέρων τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένων ἐνθέων ἔργων, τῆς ἐν λόγοις ἀληθείας αὐτοῦ τὴν πεῖραν εἰλήφεσαν;»

Ὁ δὲ Ρουσώ, καίτοι σοφιστεύται, πιεζόμενος ἐν τούτοις ὑπὸ τοῦ σθένους τῆς ἀληθείας λέγει «Ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων τοσοῦτον ὀργανικῶς διαφέρουσιν, ἕκαστος δὲ εἰς ἰδιαίτερον εἶδος ἀποδείξεων εὐαρεστεῖται, καθόσον, ὅ,τι πείθει τοῦτον, ἐκεῖνον δὲν πείθει, καὶ ὁ Θεὸς ἂν ἤθελε νὰ δώσῃ ἀποκάλυψιν καὶ νὰ ὑποχρεώσῃ πάντας εἰς τὴν παραδοχήν του ἔπρεπε διὰ τοιούτων ἀποδείξεων νὰ καθοπλίσῃ, ὥστε νὰ ὦσι κατάλληλοι, πάντας μικρούς καὶ μεγάλους, πεπαιδευμένους καὶ ἀπαιδεύτους, σοφοὺς καὶ ἰδιώτας νὰ πείθωσιν. Ἡ μὲν πρώτη ἀπόδειξις εἶναι ἡ φύσις τῆς διδασκαλίας, ἡ δὲ δευτέρα ὁ χαρακτὴρ τοῦ ὀργάνου τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἡ τρίτη ἡ τῶν θαυμάτων ὡς ἐκδήλωσις τῆς θείας δυνάμεως. Ἡ τελευταία ἀναμφιβόλως εἶνε ἡ λαμπροτάτη, ἡ πιθανοτάτη, ἡ ἐκπληκτικωτάτη ἀπαιτοῦσα τὴν ἐλαχίστην ἀμφισβήτησιν καὶ τὴν μακροτάτην ἔρευναν καὶ ὑπενεργοῦσα ἐπὶ τὸ πλῆθος ὅ,τι μάλιστα» (ἐπιστολ. γ'. ἐκ τοῦ ὄρους). Παραγνωρίζουσι διὰ τοῦτο τὴν οὐσίαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἀποκαλύψεως ὅσοι τῶν εἰς τὴν ὀρθολογικὴν σχολὴν ἀνηκόντων θεολόγων παρεδέχθησαν ἢ μετὰ τοῦ Ρουσσὼ ὅτι δὲν ἔχει τόσῳ μεγάλην σημα-

*) Ἴδε ἀριθ. 37, σελ. 724—726.

σίαν τὸ θαῦμα ὡς ἀρμόδιον μόνον διὰ τὸν ὄχλον οὐχὶ δὲ τοὺς πεπαιδευμένους ἢ μετὰ τοῦ Ἐγέλου ὅτι «τυχαῖαι ἱστορικαὶ ἀλήθειαι δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀπόδειξις διὰ τὰς ἀναγκαίας λογικὰς ἀληθείας». Ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, λέγει ὁ Möhler, ὁ ὁποῖος τόσῳ πνευματικῶς τὸ πᾶν ἀντελήφθη καὶ διετύπωσε, τοιαύτην στενὴν σχέσιν ὥρισε μεταξὺ τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὥστε νὰ λέγῃ «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἄρα ἡ πίστις ἡμῶν» (Α'. Κορ. 15, 14). Καὶ ἄλλως δὲν ἦτο δυνατόν, ἐπειδὴ ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ ὡς θετικῇ καὶ ἱστορικῇ θρησκείᾳ, θεσθεν ἔχούσῃ τὴν ἀρχήν της *ἰδέα* καὶ *ἱστορία*, *οὐσία* καὶ *μορφή*, τὸ *ἐσωτερικὸν* καὶ *ἐξωτερικὸν* εἶναι ἀχώριστα. οἱ νεώτεροι ἰδεολόγοι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην τοῦ θαύματος διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἴσα ἴσα διότι δὲν εἶναι ἡ Χριστιανικὴ πίστις ἀλλ' ἡ ἑαυτῶν. Ἰδοὺ λ. χ. πῶς ἐξ αὐτῶν τις συλλογίζεται. «Ἐν χρόνοις, οἷος ὁ ἡμέτερος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἀναλογία τῆς πείρας ἔχει τοσαύτην δύναμιν ἐπὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ περὶ θαυμάτων διηγήσεις ἀντὶ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς μέσον πίστεως, πολλῷ μᾶλλον καθίστανται ἡ σκληροτάτη προσθήκη ταύτης καὶ δι' οὐκ ὀλίγους ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, πρὸ τῆς ὁποίας προσκόπτει ἡ πίστις αὐτῶν· δὲν θὰ ἠρνεῖτο λοιπὸν σήμερον οὐδεὶς ὅ τι οἱ πλεῖστοι τῶν πιστῶν δὲν πιστεύουσι χάριν τῶν θαυμάτων ἀλλ' ἄνευ αὐτῶν· ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι δι' ἡμᾶς τοὺς ζῶντας νῦν θαύματα οὐδεμίαν ἀποδεικτικὴν δύναμιν ἔχουσι (Pfleiderer. ἔνθ. ἀν.)». Τὸ θαῦμα δὲν εἶνε καθαρὸν μόνον ἐξωτερικὸν μέσον βεβαιότητος τῆς ἀποκαλύψεως, ἀλλὰ συγχρόνως γεγονὸς αὐτῆς, ἔνδειξις τῆς θείας δόξης καὶ προκαταβολὴ τῆς νέας ζωῆς. «Ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας παραμένει δι' ἐμέ τὸ κῦρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζονται τὰ θαύματα», λέγει ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος.

Καὶ τῷ ὄντι ἦτο ἀνάγκη διὰ θαυμάτων καὶ σημείων νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἑαυτοῦ Ἀποκάλυψιν ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔμελλε νὰ καταστῇ νέος νόμος τῷ Ἰουδαϊκῷ καὶ ἐθνικῷ κόσμῳ. Θαύματα ἐζήτει ὁ κόσμος διὰ νὰ πιστεύσῃ.

« Τί οὖν ποιεῖς σύ σημεῖον ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; ἠρώτα ὁ Ἰουδαῖος· οἱ πατέρες ἡμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον» (Ἰωαν. 6, 30). Ὅτε δὲ ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα ἐθαράπευσαν τὸν χωλὸν ἐν Λύστροις οἱ ὄχλοι συνέρρευσαν μετὰ θυμάτων λέγοντες «οἱ Θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς· ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία· τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν». Οὕτω βαθύτατα ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐθνικῶν ἦτο ἐρριζωμένη ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ θεότης ἐνεργεῖ ὅπου παρίστανται θαυματουργικαὶ δυνάμεις, τὸ δὲ θαυμαστὸν εἶνε ὁ ἀναγκαῖος τρόπος τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅταν δέ τινες πάλιν τῶν ὀρθολογιστῶν, φέροντες ὡς ἀπόδειξιν τὴν τῆς μεταρρυθμίσεως ταχεῖαν ἄνευ θαυμάτων διάδοσιν, συμπεραίνωσιν ἐκ τούτου ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο καὶ ὁ Χριστιανισμὸς νὰ διαδοθῇ ἄνευ θαυμάτων, λησμονοῦσιν ὅλας τὰς περιστάσεις, ὑφ' ἃς διεδόθη ἐκεῖνος, λησμονοῦσιν ὅτι σχεδὸν ὅλη ἡ Γερμανία, προπαρεσκευασμένη ἤδη χερσί τε ποσί τε ὑπεστήριζε τὸ ἔργον· ποία λοιπὸν σύγκρισις δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ ἀμφοτέρων; ἀλλὰ ἂν ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἦτο διηνεκὲς θαῦμα οὐδὲ περιεῖχε θαύματα, οὐδ' ὁ Χριστὸς θὰ ἦτο θαῦμα· δὲν θὰ ἐχαρακτηρίζετο δὲ ὡς οὐρανόθεν πεφυτευμένον δένδρον οὐδ' ὡς τὰς θεμελίους ἔχουσα πόλις ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις, ἀλλ' ὡς ὁ φυσικὸς ὥριμος καρπὸς τοῦ δένδρου τῆς ἀνθρωπότητος, οὐχὶ ὡς νέον καὶ ὑπεράνθρωπον, ἀλλ' ὡς ὑψηλότερος βαθμὸς πρὸ τοῦ παρελθόντος. Τότε ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχὴν νέας ζωῆς, οὐδὲ τὸ ἀπόλυτον καὶ ἐνιαῖον, ἀλλὰ τὸ σχετικὸν δι' ὡρισμένην χρονικὴν ἀνάπτυξιν. Τότε ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, τὸ τελειότατον ἰδεῶδες, ὁ τέλειος ἄνθρωπος ἀλλὰ κατά τινα μὲν βαθμὸν ἀνώτερος, ἀλλὰ σχετικὸς ἀείποτε καὶ κοινός. Καὶ μετ' αὐτὸν τότε ἔρχονται ἄλλοι καὶ δύνανται νὰ ὦσιν ἀνώτεροι αὐτοῦ ὡς οὗτος ἦτο ἀνώτερος τῶν προγενεστέρων τοῦ Κομφουκίου, Σακυαμούνη καὶ Μωυσέως. Ἐλεύσεται δ' ἡμαρ, ὁπότε ἡἀνθρωπότης, ὑψηλότερον καὶ τελειότερον μορφωθεῖσα, θὰ ἐνθυμῆται τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Χριστιανισμὸν ὡς θρησκευτικήν τινα μορφὴν τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος ἀνάλογον μὲν τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν χρόνων ἐκείνων, ὑπερβληθεῖσαν ὅμως ὑπ' ἄλλης ὑψηλοτέρας καὶ τελειοτέρας. Μετ' αὐτοῦ δὲ τότε σβέννυται μὲν ἡ Χριστιανικὴ ἠθική, σβέννυται δὲ ὁ χριστιανικὸς βίος ὑφ' ὅλας καὶ καθ' ὅλας τὰς μορφὰς αὐτοῦ ἐν τῷ ἀτόμῳ, τῇ οἰκογενείᾳ, τῇ πολιτείᾳ καὶ κοινωνίᾳ. Νέα λοιπὸν θρησκεία, ἤ, τούτου μὴ ὄντος δυνατοῦ, νέα περὶ κόσμου καὶ ἀνθρώπου θεωρία θὰ ἀντικαταστήσῃ αὐτόν. Ἰδοὺ ποῦ ἤθελεν ἀγάγει ἡμᾶς ἡ πελαγιανικὴ αὕτη θεωρία τῶν νεωτέρων ὀρθολογιστῶν. Τὸ δὲ εὐτύχημα εἶναι ὅτι αὐτὸς ὁ πατὴρ τοῦ νεωτέρου ὀρθολογισμοῦ, ὁ Στράους, ὡμολόγησε τὰς συνεπείας ταύτας δημοσίᾳ.

Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ πίστιν παρὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, πίστιν εἰς τὸν Λόγον τῆς αἰωνίου Αὐτοῦ σοφίας, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἑκάστοτε καὶ ἐν παντὶ βαθμῷ τῆς ἀναπτύξεώς του ἐν τῷ θαύματι διορᾷ τὴν ἔνδειξιν τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ οὐδενὸς οὗτος ἄλλου δεῖται ἢ νὰ ἦναι ἄνθρωπος διὰ νὰ βλέπῃ ἐν τῷ θαύματι τὴν ἀναμφήριστον ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀληθείας τῆς θείας διδασκαλίας, ἕκαστος δέ, βλέπων ἐν αὐτῷ τὸ ὁρατὸν σημεῖον, τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον κωφὸν μέν, ἀλλὰ καὶ τόσον εὔγλωττον, ἐν θαυμασμῷ καὶ ἐκστάσει ν' ἀναφωνῇ «δάκτυλος Θεοῦ ἐστι τοῦτο». (Ἔξοδ. 8, 19). Ἡ ἀνθρωπότης ἄγεται ὑπὸ τοῦ κύρους, δὲν μορφοῦται δὲ ἐν ταῖς φιλοσοφικαῖς σχολαῖς, ὥστε τὸ κῦρος τοῦτο ἀποτελεῖ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος τὴν μορφὴν τῆς διαπαιδαγωγήσεώς του. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτο διὰ τὴν καθόλου ἀνθρωπότητα κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἵσταται ὑψηλότερον αὐτῆς· ὑπεράνθρωπον δὲ κῦ-

ρος πρέπει νὰ ἦναι καθωπλισμένον δι' ὑπερανθρώπου δυνάμεως, πρὸ τῆς ὁποίας πᾶν αὐτομάτως καὶ ἀκουσίως νὰ κύπτῃ. Τοιαύτη δὲ δύναμις φαίνεται ἐν τῷ θαύματι· διὰ τοῦτο ἐλέγετο περὶ τοῦ Χριστοῦ «ἦν διδάσκων μετ' ἐξουσίας καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς» (Μαρκ. 1,22). Τίς δὲ ἔδωκεν Αὐτῷ τὴν δύναμιν ταύτην, ἡ ὁποία τὸν μὲν λόγον Του ἐντολήν, τὴν δὲ διδασκαλίαν του νόμον τῆς ἀνθρωποτητος κατέστησε; Τὸ θαῦμα· ὁ Νικόδημος ἐν τῷ θαύματι διορᾷ τὴν θειότητα τῆς διδασκαλίας· «Ῥαββί, λέγει πρὸς τὸν διδάσκαλον, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ». (Ἰωαν. 3, 2). Τὸ θαῦμα περιέβαλλε τὸν λόγον Αὐτοῦ διὰ τοῦ κύρους τῆς θεότητος καὶ ἀπεδείκνυεν Αὐτὸν ὡς κύριον τοῦ κόσμου πρὸ τῆς δημιουργίας του. Διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ λόγου Αὐτοῦ οὐδεμία ἀντιλογία, ἐπειδὴ πᾶσα ἀνθρωπίνη δύναμις πρὸ τῶν ἔργων Του ἀπέβαινεν ἀδυναμία καὶ παρέλυε. «Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι [καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα. «(Ἰωάν. 15, 24).»Τὰ ἔργα, ἃ ἔδωκέ μοι ὁ Πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατὴρ μὲ ἀπέσταλκε· «(Ἰωαν. 5, 36)» κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κἀγὼ ἐν αὐτῷ». (Ἰωαν. 10, 38). Καὶ οἱ μαθηταὶ ἐπίστευσαν καὶ αὐτὸν διὰ τὰ θαύματά Του.

«Οὕτως ὑπὲρ τῶν θαυμάτων, λέγει καὶ ὁ Αὔγουστος Νικόλαος, ὑπῆρχε λόγος ἀνάγκης πάντῃ ἰδιαίτερος εἰς τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ ὁ κόσμος εὑρίσκετο κατ' ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἦσαν δηλ. ἡ μόνη ἀπόδειξις καὶ ἔπρεπε νὰ ἦναι τοσοῦτον μᾶλλον ἰσχυρά, καθόσον οὐ μόνον δὲν ἦτο ἄλλη, ἀλλ' εἶχε κατ' αὐτῆς πάσας τὰς ἄλλας καὶ ἔπρεπε ν' ἀντισταθμήσῃ αὐτάς, μέχρις οὗ στερεωθῶσιν ὁριστικῶς· ὡς αἱ ἀντηρίδες ἐκεῖναι, αἵτινες μεταρσίως ὑποστηρίζουσιν ὁλόκληρον τὸ ἀνακαινιζόμενον οἰκοδόμημα, μέχρις οὗ ἀποπερατωθῇ ἡ τακτικὴ μεταβολὴ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ὑποστηριγμάτων» (Φιλοσ. μελετ. Τομ. Γ'. σελ. 271).

Ἀλλὰ τὸ θαῦμα ὡς τοιοῦτο μετὰ βεβαιότητος ἀνομολογεῖται καὶ ἀναγνωρίζεται, διακρίνεται δὲ παντὸς φυσικοῦ φαινομένου ἀσφαλῶς;

Μετὰ τὸ δυνατόν, τὴν οὐσίαν καὶ σημασίαν, καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἠθικῶς τῶν θαυμάτων τοῦτο ὑπολείπτεται νὰ ἐξετάσωμεν, εἰμὴ ἔν τινι ἀναγνώστῃ ἐγεννᾶτο ἡ ἀπορία, *διατὶ τὰ θαύματα ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔπαυσαν ἐλαττούμενα*, ἠνάγκαζε δὲ ἡμᾶς διὰ βραχέων νὰ λύσωμεν τὴν εὔλογον ἀπορίαν τοῦ εὐσεβοῦς τούτου πιστοῦ· διότι δι' αὐτοὺς κυρίως γράφω τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς· τοὺς δὲ καθ' ἑαυτοὺς σοφούς, τοὺς δοκοῦντας πάντα εἰδέναι καὶ ἁπλούστατα καὶ κατηγορηματικώτατα ἀποφαινομένους περὶ τῶν μεταφυσικωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων ζητημάτων, περὶ ὧν οἱ ἀληθῶς σοφοὶ ἐπέχουσιν ἑκάστοτε ἐρωτώμενοι, τοὺς παρ' ἑαυτοὺς τούτους σοφοὺς χαίρειν ἐῶ· ἓν μόνον συνιστῶ εἰς αὐτούς, ἂν δὲν θέλωσι νὰ φανῶσιν ὅτι ὑφλισκάνουσιν ἐπιπολαιότητα: μηδέποτε ν' ἀποφαίνωνται πρὶν ἢ μετ' ἐμβριθείας μελετήσωσι καὶ ὅσα οἱ τὰς ἀντιθέτους ἰδέας ἐπί τινος ζητήματος παραδεχόμενοι λέγουσι καὶ ὑποστηρίζουσι· διότι τοῦτο κυρίως ἐστὶν ἐπιστήμη· ἀλλ'ἐπὶ τὸ προκείμενον.Οἱ λόγοι τῆς ἐλαττώσεως τῶν θαυμάτων ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ πάλιν κατὰ τὸν Αὔγουστον Νικόλαον συνοψίζονται ἐν τοῖς ἑξῆς τρισί α'.) διότι ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τῶν θαυμάτων, ἡ καθολικὴ δηλ. τοῦ Χριαστιανισμοῦ σύστασις, ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ ἡ πρὸς τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐπιστροφὴ ἑκατομμυρίων λαῶν ἐπραγματοποιήθησαν, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὸ διηνεκὲς θαῦμα, ὅπερ οὐδεὶς ἀρνηθῆναι δύναται· β) διότι ὁ σκοπός, οὗτος πραγματοποιηθεὶς καὶ μὴ δυνάμενος ἀλλως εἰμὴ διὰ τῶν θαυμάτων, τὰ κατέστησεν ἔκτοτε διὰ παντὸς ὁρατὰ ἐν ἑαυτῷ, συμβαίνοντος ἐνταῦθα ὅμοιόν τι πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ φυσικοῦ κόσμου· καθὼς δηλ. διὰ θαύματος ὁ κοσμὸς παραχθεὶς δυνάμει τοῦἀρχικοῦ θαύματος ὑφίσταται, χωρὶς τοιαῦτα θαῦματα νὰ ποιῇ πλέον ὁ Θεός, οὕτω καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ὑφίσταται καὶ ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ κοινωνίᾳ χωρὶς νὰ ἦναι ἀνάγκη νὰ ἀνανεωθῶσι, διότι ἡ ὕπαρξις τούτου προϋποθέτει ἐκεῖνα ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ κόσμου εἰς τὸν Χριστιανισμὸν θὰ ἦτο μεγαλείτερον θαῦμα· γ) δὲ καὶ τελευταῖον διότι ὁ σκοπὸς οὗτος κατέστη ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ ἀϊδιότητι αὐτοῦ διπλοῦν θαῦμα, εἴτε ἐν ἑαυτῷ εἴτε καθ' ὃ ἐκπλήρωσις τῶν προφητειῶν, θαῦμα μεγαλυνόμενον πρὸς τὴνἀπόστασιν ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν θαυμάτων. Ἐπειδὴ δηλ. τότε καὶ ὁ ποιητὴς τῶν προφητειῶν καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ αὐταὶ αἱ προφητεῖαι παρηρμηνεύθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ τῶν υἱῶν ἴσα ἴσα τῶν προφητῶν, ἔπρεπε τότε μὲν νὰ γείνῃ χρῆσις ἁπτοτέρας,ἐπιβλητικωτέρας ἀποδείξεως τῶν θαυμάτων· ἀλλ' ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἐμορφώθη ἐν τῷ πυρὶ τῶν διωγμῶν διὰ μόνης δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ Σταυροῦ κατέβαλε τὰς πύλας τοῦ Ἅδου, λαβοῦσα τὴν τρομερὰν ἐκείνην θέσιν πρὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ κολοσσοῦ ἡ ὡς κοινωνία τῶν δούλων τὸ πρῶτον χαρακτηριζομένη ὡς τῶν ἀμαθῶν καὶ ἰδιωτῶν, θέσιν καταστᾶσαν σημεῖον ἀντιλεγόμενον κείμενον εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν,τὸ θαῦμα τοῦτο ὡς πλήρωσις πάσης προφητείας ἦλθε νὰ λύσῃ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ παύσῃ τὴν ἀνάγκην τῶν μερικῶν θαυμάτων δι' ἑνὸς μεγάλου καὶ διηνεκοῦς θαύματος. Τοὺς λόγους τούτους ἄριστα συνοψίζει ὁ Πασκὰλ ἐν ταῖς φιλοσοφικοκοινωνικαῖς αὐτοῦ σκέψεσιν «ὁ Χριστός, λέγει,ἐποίησε θαύματα, ἔπειτα οἱ Ἀπόστολοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν πρώτων ἁγίων, διότι, ἀφοῦ αἱ προφητεῖαι δὲν εἶχον ἔτι πληρωθῇ καὶ δι' αὐτῶν μάλιστα ἐπληροῦντο, μόνη μαρτυρία ἦσαν τὰ θαύματα.

Εἶχε προφητευθῇ ὅτι ὁ Μεσσίας ἤθελεν ἐπιστρέψει τὰ ἔθνη· πῶς ἤθελε πληρωθῇ ἡ προφητεία αὕτη

ἄνευ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνῶν; πῶς δὲ ἤθελον ἐπιστρέψει τὰ ἔθνη εἰς τὸν Μεσσίαν μὴ βλέποντα τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτέλεσμα τῶν ἀποδεικνυουσῶν αὐτὸ προφητειῶν; Πρὶν λοιπὸν ἀποθάνῃ, ἀναστηθῇ καὶ ἐπιστρέψῃ τὰ ἔθνη, πάντα δὲν εἶχον πληρωθῆ, διὰ τοῦτο δὲ ἐχρειάζοντο θαύματα. Νῦν δὲ ἡ ἀνάγκη αὐτῶν δὲν ὑπάρχει, διότι αἱ προφητεῖαι εἶναι θαῦμα ἀείποτε ὑφιστάμενον» (τομ. β΄. σελ. 114)· ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ὅθεν παρεξέβημεν.

(Ἀκολουθεῖ). **Homo Vetus.**

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Βίος Ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου καὶ ἡ Βουνένη τῆς Θεσσαλίας.*

Φεύγων δ' ἐκεῖθεν ὁ ἅγιος ἦλθεν εἰς τὴν παρὰ τὸ Μπακλαλίον σκήτην, κτηπήσαντος δὲ διὰ τοῦ δόρατος αὐτοῦ ἐπί τινος λίθου ἐξήχθη «νερὸν πολὺ καὶ θαυμαστόν, τὸ ὁποῖον ὁ ἅγιος ηὐλόγησε καὶ εἶπε ««νὰ καθαρίζωνται οἱ προσερχόμενοι ἀσθανεῖς ἀπὸ παντοῖα ἕλκη καὶ κατάγματα πάσχοντες»»», καὶ ὥ τοῦ θαύματος ἡ πηγὴ αὕτη εἶναι θαυματουργὴ μὲ τὸ νὰ θεραπεύωνται ἄρρωστοι πολλοί». Ἐκ ταύτης τῆς περικοπῆς ὡς καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρου χωρίου τοῦ χειρογράφου: «χρόνου δὲ πολλοῦ ὕστερον γενομένου ἀνηγέρθη ὁ περικαλλέστατος ναὸς τοῦ ἁγίου ἐν τῇ σκήτῃ τῆς Βουνένης, ὅπως φαίνεται τώρα». Φαίνεται ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἐσῴζετο τότε, ἐκτὸς ἂν ἐννοεῖ ὁ γράψας τὸ χειρόγραφον ἕτερον ναὸν παρὰ τὸ Τσιαμπασλάρ· πιθανῶς νὰ ἐννοῇ τὸ παρὰ τὸ Μπακλαλί ἁγίασμα ὡς τὴν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ὑποδειχθεῖσαν τῷ δουκὶ πηγήν, δάσος δὲ τὸ ἔτι καὶ νῦν σῳζόμενον καὶ ὡς ἐρείπια τῆς Βουνένης τὰ τῶν Ζερελίων, ὡς ὄρος δὲ τῆς Βουνένης τὸ τοῦ Μπακλαλίου.

Δεύτεραι σκέψεις μ' ἠνάγκασαν νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ ἄθλησις τοῦ ἁγίου τούτου συνέβη βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐν ἔτει 1276. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ δεσπότης τῆς Θεσσαλίας Ἰωάννης ὁ νόθος, ὅστις κυριαρχῶν πάσης τῆς μεταξὺ Παρνασσοῦ καὶ Ὀλύμπου χώρας ἤδρευεν ἐν Ὑπάτῃ, κληρονομήσας παρὰ τοῦ πατρός του μετὰ τῶν χωρῶν καὶ τὸ μάχιμον καὶ πολυπράγμον καὶ φιλόδοξον ἐκείνου. (Γ. Γεωργιάδου Θεσσ. σ. 81 ἔκδ. β΄.), ὁ δεσπότης οὗτος τῆς Θεσσαλίας συνδεθεὶς διὰ φιλίας καὶ συγγενείας δεσμοῦ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κων)πόλεως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου δοὺς εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρόνικον, ὅτε ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον τοῦ Σεβαστοκράτορος παραμείναντα ἔκτοτε εἰς πάντας τοὺς δυνάστας τῆς Θεσσαλίας μέχρι τῆς κατόπιν αὐτοκρατίας, φύσει ὢν τολμηρὸς καὶ πολυπράγμων διενοήθη νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του καὶ μὴ λαβὼν ὑπ' ὄψει οὔτε τοὺς ὅρκους οὔτε τὴν συγγένειαν εἰσήλασεν εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς ἐπαρχίας ληΐζων καὶ καταστρέφων αὐτάς, κουρσεύων εἰς τὰ σύνορα τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν βιογράφον, ἀφορμὴν λαβὼν δυσαρέσκειάν τινα ἀναφυεῖσαν μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Ἀνδρονίκου. Μαθὼν ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ καὶ εἰς ἄκρον ὀργισθεὶς ἐκπέμπει κατὰ τοῦ ἀπίστου Ἰωάννου δύναμιν συγκειμένην ἐκ 40,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην, δεσπότην τῆς βασιλείας, καὶ πολυάριθμον στόλον ὑπὸ τὸν Φιλανθρωπινόν, ὃς διετάχθη νὰ προσβάλῃ τὰς λατινικὰς κτήσεις καὶ τὰ παράλια τῆς Εὐβοίας, Θεσσαλίας καὶ Στερεᾶς καὶ ἀποκλείσῃ οὕτω ἀπὸ πάσης ἔξωθεν ἐπικουρίας τὸν Ἰωάννην. Ἀφικόμενος δὲ εἰς Θεσσαλίαν ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς διέπραξε τὰς τρομερωτέρας δηώσεις καὶ καταστροφάς· ὁ δὲ Ἰωάννης μὴ νομίσας συμφέρον ν' ἀντιπαραταχθῇ ἐκ τοῦ συστάδην πρὸς τοσαύτην δύναμιν ὀχυρώσας πάντα τὰ φρούρια τοῦ κράτους του κατέφυγον εἰς τὸ ὀχυρώτερον πάντων τὴν Ὑπάτην. Καὶ τὰ μὲν λοιπὰ φρούρια ὑπετάγησαν, θὰ προσηρτᾶτο δ' ἔκτοτε ἅπασα ἡ χώρα εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἂν οἱ σκαιοὶ στρατιῶται δὲν μετήρχοντο κατὰ τῶν κατοίκων τὴν σκληροτέραν διαγωγὴν σφάζοντες, λεηλατοῦντες καὶ μολύνοντες ὅ,τι ἱερὸν καὶ σεβαστὸν εἶχον οὗτοι, οἵτινες καὶ ἀμέσως διενοοῦντο περὶ ἐκδικήσεως κτλ. (Ν. Γεωργιάδου, *Θεσσαλία* σ. 82 κ. ἑ. ἔκδ. β΄.)

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω δικαιούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἄθλησις τοῦ ἁγίου συνέβη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κων)πόλεως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ἄρχοντος δὲ ἢ δεσπότου τῆς Θεσσαλίας Ἰωάννου τοῦ νόθου καὶ Ἀγγέλου ἐπιλεγομένου ἐν ἔτει 1276. Πᾶς δὲ ὁ ἀναγινώσκων τὸν βίον τοῦ ἁγίου καὶ παραλληλίζων τὰ ἐν αὐτῷ ἱστορικὰ γεγονότα πρὸς τἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἀδύνατον νὰ μὴ παραδεχθῇ ὅτι ὁ βίος τοῦ ἁγίου συνέβη κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐποχήν. Ὁ δὲ βιογράφος κατ' ἀναχρονισμὸν ἀπέδωκε τὸ ἱστορικὸν τοῦτο συμβὰν τοῖς Ἀβάροις. Ἀναμένομεν τὰς κρίσεις τῶν ἐντριβεστέρων περὶ τὰ τοιαῦτα ἱστορικὰ θέματα. Ὁ βίος τοῦ ἁγίου ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη ἔν τε τῷ *Συναξαριστῇ* Α΄. σ. 141, καὶ τῷ *Σαρδόνυχι* σελ. 146. Φέρεται δὲ καὶ ἐπίγραμμα

Ὦ Νικόλαε διττὸν εἴληφας στέφος
Ὅσιος οἷα καὶ ἀθλητὴς Κυρίου.

Ἐν Ἀλμυρῷ 1894.

Ν. Ι. Γιαννοπουλος.

*) Ἴδε ἀριθ. 37, σελ. 738—739.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΗΣ ΤΡΟΦΗΣ

Τίς ἡ ἐν τῇ τροφῇ τηρητέα ὑγιεινὴ ἐν σχέσει πρὸς τὰς νεωτέρας ἡμῶν ἕξεις;

Τίνες αἱ καλλίτεραι τροφαί, αἱ παρέχουσαι τὰ